

BALCELLS, Albert / PUJOL, Enric (2002): *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. I: 1907-1942. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Catarroja: Editorial Afers.

BALCELLS, Albert/ IZQUIERDO, Santiago / PUJOL, Enric (2007): *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. II: *De 1942 als temps recents*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Com es diu en la «Presentació», en ocasió del norantè aniversari de l'Institut d'Estudis Catalans el 1997 «es va veure la necessitat d'escriure'n una història amb independència de la proximitat de la celebració del seu centenari, atès l'interès del tema per al conjunt de la història cultural de Catalunya» (p. 9). Aquests mots il·lustren bé el caràcter de l'obra, molt completa: d'una banda analitza a fons la documentació disponible i de l'altra interpreta aquestes dades sempre d'acord amb la història de Catalunya, no debades aquesta institució va nèixer dins el programa general del catalanisme de modernitzar el país en tots els aspectes; inclòs el científic i cultural.

No és estrany, doncs, que l'IEC al llarg d'aquests cent anys hagi patit les vicissituds polítiques extremes del moviment que el va crear, alhora que feia aportació molt positiva a la cultura catalana, mercès a l'actitud abnegada i vocacional de la majoria dels seus membres, i malgrat els problemes personals interns, sovint aguts, que solen aparèixer en qualsevol ens de caràcter col·lectiu, i més en aquest pel fet que es va proposar una tasca gegantina i molt compromesa socialment.

A pesar de les dificultats de fer la història d'una institució com aquesta, que esdevé quasi una epopeia, cal dir que els autors han reeixit en la feina realitzada en un temps rècord però amb afany de completesa i objectivitat. El primer volum és dividit en quatre parts bàsiques. La primera tracta de «L'etapa fundacional, 1907-1911», on es descriu detalladament el context inicial a què ens hem referit. Cal dir en aquest sentit que malgrat que l'IEC fou fundat a Catalunya i més concretament per la Diputació de Barcelona, a proposta d'Enric Prat de la Riba (polític i intel·lectual catalanista que n'havia assolit la presidència des del començament), com deia el seu primer president i mentor inicial de l'IEC, Antoni Rubió i Lluch, l'objectiu de l'entitat havia d'ésser «el desvetllament y desenrotllament de la cultura catalana y sa major y total divulgació *per totes les terres on la nostra llengua és parlada y coneguda*, per les demés províncies d'Espanya y per l'extranger» (p. 14), de manera que se cercà des del primer moment la col·laboració dels erudits de les Illes, del País Valencià, de la Franja de Ponent i de la Catalunya del Nord. Pel que fa al caràcter de la nova entitat, es descriu precisament el fet que no volia esdevenir una nova acadèmia sinó un organisme nou més adequat als nous temps: «La intenció principal era constituir un centre de creació de ciència i d'organització de la recerca i no reproduir un organisme de caire bàsicament honorífic» (p.40). En aquest sentit «La idea de crear una gran Biblioteca a Barcelona, que fos equiparable a les de les principals capitals europees i suplís el dèficit que en aquest àmbit tenia la cultura catalana, era ben clara des de la constitució de l'Institut» (p. 46), i d'acord amb aquest objectiu fou creada la Biblioteca de Catalunya, amb el propòsit que fos «una gran Biblioteca Nacional» i que

aviat assolí una importància cabdal. Un altre propòsit inicial de l'IEC era de promoure publicacions pròpies, de manera que «s'esbossaren els eixos bàsics d'una política d'edició» (p.50).

En la segona part, sota l'epígraf «Les grans realitzacions, 1911-1923» es descriu i s'analitza el gran desplegament que tingué l'Institut en aquest període i pràcticament totes les vicissituds internes d'aquest desenvolupament. La tasca realitzada pels seus membres i col·laboradors, amb empena i rigor científic, féu que aviat aquesta institució assolís un bon prestigi acadèmic i social tant dins el seu àmbit d'actuació com internacionalment, malgrat que no hi mancaren problemes personals amb alguns dels seus membres, sobretot amb Eugeni d'Ors i Antoni M. Alcover, més l'hostilitat inicial de personatges com Lluís Domènech i Muntaner, que per motius polítics i personals n'havia romàs al marge. Totes aquestes qüestions són tractades amb detall en aquest llibre, en funció de la documentació disponible.

Al grup inicial de vuit estudiosos especialistes en història literària, arqueologia, història de l'art i història jurídica, que formaren la Secció Històrico-Arqueològica, s'hi afegiren el 1911 altres especialistes que, amb caràcter de membres numeraris o corresponents, s'integraren a dues seccions noves: la Secció de Ciències i la Secció Filològica.

Totes aquestes seccions gaudiren des del començament de plena autonomia, de manera que l'Institut esdevingué una mena de federació de seccions, amb presidència conjunta rotativa i càrrecs no permanents per al Consell Permanent. Cal dir també que la tria dels membres es feu bàsicament en funció dels seus mèrits intrínsecs i sense clientelisme de caràcter polític o ideològic, com és habitual en les institucions que tenen un origen oficial.

D'entre les noves seccions, la que aviat prengué un major protagonisme fou la Secció Filològica pel fet que li fou encomanat l'establiment de la normativa lingüística moderna, encara pendent i que es feia imprescindible en un moment en què l'ús escrit de la llengua catalana s'expandia social i administrativament. Ultra escriptors prestigiosos, en formaven part Antoni M. Alcover, que gaudia de gran prestigi pel fet que hauria impulsat el Congrés de la Llengua Catalana de 1906 i per la seva «idea d'elaborar un exhaustiu *Diccionari de la Llengua Catalana*, que va mobilitzar un enorme contingent de col·laboradors a principi de segle» (p.162), i que n'esdevingué president; i sobretot Pompeu Fabra, que s'havia destacat com el millor gramàtic de la llengua catalana, que és qui de fet va portar a terme la tasca de normativització, malgrat les vicissituds diverses i divergències d'opinió entre els mateixos membres de l'Institut, sobretot per part del mateix Alcover, que, com és ben sabut, se n'aportà i prengué una actitud ben hostil.

Cal assenyalar també que la composició de l'Institut no es va limitar a les Seccions, formades per un nombre limitat de membres numeraris, sinó que també incorporà (i incorpora) societats filials de caràcter també autònom, sense limitació de membres i adscrites a una secció, fet que possibilita una major participació de la comunitat científica. La primera creada dins l'Institut, el 1913, fou la Societat Catalana de Biologia, però a més, el 1915 s'hi incorporà la Institució Catalana d'Història Natural, que havia estat fundada anteriorment, el 1899.

Tota aquesta activitat científica, feta amb rigor i amb voluntat de projecció internacional, tingué un reconeixement el 1923 quan l'IEC va ingressar a la Unió Acadèmica Internacional, on tingué una vida molt activa. Aquest reconeixement fou molt important també pel fet que impedí que fos dissolt formalment en els períodes posteriors d'hostilitat política, que aviat començaren.

Aquest inici esplendorós vingué avall, com s'explica bé en la tercera part d'aquest primer volum intitulat «Sota la dictadura de Primo de Rivera» (1923-1930), de caràcter espanyolista i, doncs, molt hostil pel que fa a la llengua i a la cultura catalanes en general.

L'Institut no fou suprimit oficialment però sí que patí «una asfíxia premeditada» (p. 197) per part de les noves autoritats que ocuparen la Diputació Provincial de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya (que fou dissolta), alhora que canviaren la denominació de Biblioteca de Catalunya per la de Biblioteca Central, la qual mantingueren al marge de l'Institut. Durant aquest període difícil hi va haver una dura situació de resistència, descrita en l'apartat «3.2. La lluita per la continuïtat» (p. 211), que seria una mena de preludi de les vicissituds del període franquista. Hem d'assenyalar que, a manca de su-

port oficial, en aquest període l'IEC pogué disposar de l'aportació, abans i després també, de diversos mecenes, principalment de la Fundació Concepció Rabell, de la qual era responsable Rafael Patxot, i de Francesc Cambó (p. 212-214). Així mateix, el 1931 l'editor Antoni López-Llausàs va possibilitar que Pompeu Fabra publicués privadament el *Diccionari general de la llengua catalana*, considerat de fet de caràcter normatiu i reconegut com a tal per l'IEC mentre no en pogué disposar d'un de propi.

La quarta part, que té per objecte «El període republicà: cinc anys i mig de normalitat recuperada, 1930-1936» (p. 229), comença de fet amb la caiguda de Primo de Rivera. Les noves autoritats provincials, encara dins el període monàrquic, restabliren el patrocini de la Diputació de manera que permeté que l'IEC reprengués les seves activitats. En aquest període l'IEC considerà la possibilitat de constituir-se en societat civil, per tal de romandre dins el possible al marge dels canvis polítics; no es va prendre una decisió en aquest sentit, però sí que s'aconseguí la concessió de l'autonomia acadèmica a l'IEC per part de la Diputació el 1930. De fet aquest estatus és el que es mantingué durant el període republicà, en el qual fou suprimida la Diputació, absorbida per la Generalitat.

Un fet concomitant amb aquest i de gran importància és el trasllat de l'Institut i de la Biblioteca de Catalunya des del palau de la Generalitat, on tingueren la primera seu: «Lluís Nicolau d'Olwer [membre de l'IEC des del 1917], [...] tinent d'alcalde i regidor de cultura de l'Ajuntament de Barcelona (1917-1922), va ser el primer a formular el projecte de cessió de l'Hospital de la Santa Creu a la Biblioteca de Catalunya i de la Casa de Convalescència a l'IEC. No era, per tant, una idea nova la que es va dur a la pràctica entre 1930 i 1931» (p. 234).

En aquest sentit de represa i de desenvolupament d'activitats en el nou context polític i cultural són descrites detalladament les actuacions de l'IEC i dels seus membres: amb la Universitat Autònoma de Barcelona (és a dir, amb la Universitat de Barcelona renovada), que incorporà l'ensenyament de la llengua, la història i la cultura catalanes fins llavors bandejades en aquest àmbit; amb les altres acadèmies de Barcelona i amb les estrangeres, especialment amb la Unió Acadèmica Internacional, on participava en molts projectes. I també les nombroses activitats iniciades per les tres seccions i per les societats filials, tant per part de les que existien com de les noves que foren creades per la Secció de Ciències.

Aquest període esplendorós tampoc no durà gaire. En la part 5 intitulada ben expressivament «Sota l'impacte de la Guerra Civil i de la immediata postguerra», és a dir entre el juliol de 1936 i el 1942. En primer lloc s'analitza el trasbals de la guerra: «De bell antuvi, una allau de llibres salvats de la destrucció i procedents d'entitats eclesiàstiques i civils i de patrimoni particulars va envair l'edifici destinat a l'IEC, que aquest va cedir per a aquella emergència» (p. 301).

L'estat interior d'insurrecció violenta va trasbalsar les institucions i les persones. S'explica la relació amb la Institució de les Lletres Catalanes, que acollia els escriptors en aquestes circumstàncies. I també les vicissituds personals dels membres de l'IEC, alguns dels quals ja es van veure obligats a exiliar-se.

Però, havent vençut el franquisme, de caràcter totalitari i anticatalanista, el nou règim polític, més i tot que el de Primo de Rivera, esdevindrà ben hostil a l'IEC. En el darrer apartat «5.3. De l'extinció a l'inici del redreçament, 1939-1942» (p. 318), es descriu aquest període crític fins a la reconstrucció clandestina.

Exiliats o morts, el febrer de 1939 no restava pràcticament cap dirigent de l'IEC de Catalunya. Però «a desgrat de totes les condemnes, de perdre el finançament públic i de ser foragitat del seu estatge [cosa que no ocorregué amb les altres acadèmies], l'IEC no va figurar explícitament entre les institucions i associacions prohibides pels vencedors» (p. 319), alhora que la Diputació de Barcelona, ara sota la presidència de Josep Maria Milà i Camps, que ja l'havia presidit durant la dictadura de Primo de Rivera, es feia càrrec de la Biblioteca de Catalunya, denominada ara també Biblioteca Central, com en el període de la dictadura de Primo de Rivera.

En aquestes circumstàncies Ramon Aramon i Serra, tècnic lingüista empleat de l'IEC que havia pogut romandre a Barcelona i que «El 1939 restà al capdavant de les Oficines Lexicogràfiques, a la Casa de Convalescència [...] va visitar Milà i Camps per parlar del personal de les Oficines Lexicogràfiques (que eren ell i altres dues persones, dedicades a inventariar els treballs a mig fer) i de la documentació dipositada en temps de guerra; Aramon aconseguí la continuïtat de les seves tasques; així doncs,

la Diputació mantingué la seva retribució fins al maig de 1940» (p. 321). Sembla que el propòsit de Milà i Camps era «de refer l'IEC amb gent que pogués ser acceptada per les noves autoritats polítiques» (p. 321). Però el setembre de 1939 Milà i Camps fou substituït en la presidència de la Diputació pel falangista Antonio M. Simarro, el qual «liquidà les Oficines Lexicogràfiques. La Casa de Convalescència, amb tots els materials i les publicacions que s'hi conservaren, va ser confiscada i van desaparèixer els materials aplegats des del 1913 per a l'elaboració del Diccionari de l'Institut» (p. 322). La Diputació fins i tot es va apoderar dels comptes corrents de l'IEC. A més, «El règim franquista creà un seguit d'institucions provincials per a suplantar l'IEC» (p. 323).

En aquestes circumstàncies tan adverses, el 1941 va tornar del seu exili Josep Puig i Cadafalch, un dels membres fundadors de l'IEC el 1907, el qual es va posar en contacte clandestinament amb Aramon. En una data no precisada en el volum que comentem però que devia ser durant l'any 1942 va tenir lloc una reunió a casa de Puig i Cadafalch mateix, en què participaren Fontserè, López-Picó, membres de l'IEC, i Aramon, més l'adhesió escrita de Massó i Torrents, que s'excusava pel mal estat de salut, en el qual es va prendre la decisió de reconstruir l'IEC. Les vuit mesures acordades foren, en primer lloc, mantenir el contacte amb els membres exiliats involuntaris, «omplir les vacants dels desapareguts, celebrar "privadament" sessions periòdiques, reactivar les societats filials, publicar el resultat dels treballs «a l'estranger, si no és possible de fer-ho a Catalunya», cercar el mecenatge per a continuar les tasques i nomenar nous membres, especialment a Mallorca, València i Rosselló» (p. 326-327). Aquestes són les bases d'una represa heroica, que es descriuen al final del primer volum d'aquesta obra, el qual inclou, a més, en els Annexos, la relació de premis atorgats per l'IEC en aquest període, els documents fundacionals i la bibliografia emprada en aquest llibre, tant la publicada per l'IEC mateix com per altres editorials.

El volum II es dividit en tres grans parts. En la primera, sota l'epígraf «Els primers decennis sota el règim franquista (1943-1961)», es descriu el context polític de l'«àrdua repressa» que seguí a la primera reunió que era explicada al final del volum anterior i de què ara es precisa la data: «el 15 de maig de 1942, que tingué el caràcter d'una autèntica refundació» (p. 15): «fou gràcies a la tenacitat dels seus membres, als ajuts financers rebuts de particulars, al seu reconeixement per part d'un prestigiós organisme internacional com la Unió Acadèmica Internacional i, sobretot, al respecte de la seva autoritat pels sectors intel·lectuals de l'interior i de l'exili, que l'Institut aconseguí de subsistir i esdevenir un punt de referència ineludible de la resistència cultural al franquisme» (p. 16).

Quant a les persones, a més de la transcendència de l'actitud de Puig i Cadafalch, «Una altra característica de la vida interna de l'Institut en el període considerat fou l'extraordinari pes que tingué la figura de secretari general, Ramon Aramon, un pes que s'incrementà en els decennis posteriors» (p. 17), i el «paper cabdal que Carles Riba exercí al si de a seva condició de president de la Secció Filològica, a la qual accedí arran de la mort de Pompeu Fabra» (p. 18). En el curs 1943-44 es pogueren recompondre formalment les seccions, però les possibilitats d'actuació en unes condicions de clandestinitat més o menys tolerada foren al començament pràcticament nul·les; cal dir també que l'IEC preferí mantenir la independència en aquestes condicions que no pas vincular-se en aquelles circumstàncies polítiques a la Diputació Provincial o al Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Quant als recursos econòmics, «Sota el règim franquista, l'Institut va haver de recórrer al mecenatge privat per tal de continuar les activitats, exactament igual com havia succeït durant la dictadura de Primo de Rivera» (p. 22). En aquest cas «L'extraordinària duresa de la repressió franquista envers la llengua i la cultura catalanes provocà que, fins i tot en les files dels catalans que donaven suport polític al règim de Franco, hi hagués sectors molt significatius que no estaven d'acord amb aquestes mesures...Aquest és el cas del grup d'industrials i professionals liberals que encapçalats per Fèlix Miret i Maristany, finançaren Benèfica Minerva, una institució de mecenatge de la cultura catalana que subvencionà l'Institut, els Estudis Universitaris Catalans i diversos intel·lectuals» (p.22 i 23).

Aquests ajuts permeteren de reprendre les activitats possibles, sempre en condicions precàries i sota vigilància però que asseguraven d'alguna manera la previvència. En aquest sentit és interessant la represa de contacte després de la Segona Guerra Mundial amb les altres acadèmies estrangeres i sobre-

tot amb la Unió Acadèmica Internacional, i també la incorporació de nous membres a partir de 1942, inclosos nombrosos membres corresponents en totes les seccions.

Respecte de les realitzacions en aquest període, es descriu el fet que ja «El 1942, quan l'Institut començà a refer la seva organicitat i a complir les vacants, es decidí restablir els Estudis Universitaris Catalans» (p. 91), que sempre hi havia estat molt vinculats, i que «van contribuir decisivament a reproduir els quadres encarregats de la preservació de l'alta cultura catalana (cosa pràcticament impossible de fer en la universitat franquista) i a fer d'enllaç entre la intel·lectualitat d'abans de la guerra i les noves generacions» (p. 91). També foren creades dues noves societats filials: la Societat Catalana d'Estudis Històrics el 1946, que tingué una gran projecció entre els joves estudiosos en el camp de les humanitats, i la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials el 1948, que «va ser una entitat pluralista que va permetre el diàleg entre generacions i tendències politico ideològiques diferents» (p. 101), i al mateix temps «es van refer i renovar les antigues societats de l'etapa de la preguerra» (p. 102).

També foren represes el 1944 de manera més o menys tolerada o clandestina les festes anuals en ocasió de la diada de Sant Jordi. Eren celebrades en cases particulars a manca d'un estatge propi, a les quals, a més dels membres de les seccions i de les societats filials solien assistir altres personalitats estrangeres que s'hi trobessin de pas. És ben significatiu del caràcter social elevat i digne que l'IEC volia donar als seus actes en un context oficial tan hostil com el de llavors el fet que «A la festa s'hi anava d'etiqueta. D'aquesta manera no es pretenia únicament prestigiar la importància de la institució i de la sessió, sinó també donar un aire d'esdeveniment social per tal de satisfer els mecenes que contribuïen a mantenir l'IEC. Al mateix temps, s'emascarava de festa mundana el que era una reunió acadèmica sense cobertura legal suficient» p.106), però «la festa que havia de celebrar-se a casa de Bonet i Garí el 15 de maig de 1959 va ser suspesa per la policia» (p. 108).

El 1953 se celebrà a la Universitat de Barcelona el Setè Congrés Internacional de Lingüística Romànica, que «esdeingué un clam a favor dels drets lingüístics catalans» (p. 111) i on els lingüistes vinculats a l'IEC, que pogueren emprar la llengua catalana, tingueren un bon protagonisme, ben descrit en aquest llibre.

Però l'activitat més important de l'IEC en aquest període, i alhora la més complexa, fou la contribució a la segona edició del *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra, apareguda el 1953. Es tractava de fet d'una obra d'autor, propietat de l'editor, que, com hem dit abans, l'Institut reconeixia com a normativa fins que no pogués disposar d'un diccionari propi, a la qual s'havien d'incorporar les esmenes redactades per Fabra en l'exili que posseïa la família.

Així doncs, d'antuvi «Per fer viable la reedició calia una entesa a tres bandes entre els hereus de Fabra, els editors i l'Institut, que havia d'avaluar científicament el projecte» (p. 116). Les complicacions foren múltiples. En primer lloc internes, per l'actitud de Joan Coromines, resident als Estats Units, que volia intervenir directament en la revisió que es feia a Barcelona empesa per l'editor, en la qual intervingien Carles Riba, president de la Secció Filològica, que aleshores gaudí d'un gran prestigi moral i intel·lectual, i Ramon Aramon, que portava a terme, amb un equip, els treballs de redacció i correcció. Pel que fa als problemes externs, ultra els habituals amb la censura franquista, sorgiren sobretot arrel de la coincidència amb la represa per part de F. de B. Moll del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, fet que atirà les discussions sobre el caràcter normatiu o descriptiu d'ambdues obres i sobre el model de llengua més o menys unificat que calia emprar pels escriptors de Mallorca i de València sobretot.

Clou aquesta primera part, la descripció de les publicacions pròpies de l'IEC en aquest període crític, sobretot a causa de les dificultats econòmiques. Hi destaca la revista *Estudis Romànics*, publicada a partir de 1947 (corresponent al bienni 1947-1948), «sota l'edició i direcció d'Aramon» (p. 129), el qual com a secretari general de fet també impulsà els *Arxius de la Secció de Ciències*, conscient de la importància dels llibres de ciència en català per a la cultura catalana, i les «Memòries de la Secció Histórico-Arqueològica». A aquestes publicacions de les seccions, cal afegir les de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, «la filial de l'Institut més activa del període» (p. 131).

En la segona part, intitulada «Quinze anys a la recerca de la normalitat, 1962-1977», es descriu, també de manera ben precisa, la vida treballosa de l'IEC en el període tardofranquista. L'activitat

econòmica i social va créixer considerablement malgrat les limitacions que imposava el règim, cada vegada més desacreditat. L'IEC es renovà pel que fa als seus membres, i les seccions i societats filials continuaren un ritme normal, d'acord amb les seves possibilitats, materials i personals. Així, per exemple la Secció Filològica «es va centrar a fer llistes d'addicions i modificacions del Diccionari Fabra amb vista al futur diccionari normatiu de l'Institut, sense aconseguir d'avançar gaire» (p. 143), alhora que atenia consultes i empenia treballs de toponomàstica. També aquí sorgiren problemes amb Coromines, que s'hi considerava l'autoritat màxima, de manera que molts treballs en aquest camp realitzats per membres de l'IEC foren publicats per altres entitats o editorials. En aquest sentit és molt important, i ben descrita en aquesta obra, la relació entre l'Institut i els seus membres i l'obra de la Gran Enciclopèdia Catalana.

Pel que fa als recursos, aquests es van veure incrementats per l'aportació d'una nova entitat, Òmnium Cultural, que a més va facilitar un estatge digne a l'IEC. Les publicacions es van incrementar, però al mateix temps es produïu un «esllanguiment de la major part de les societats filials» (p. 135), malgrat que se'n crearen algunes de noves. També es van incrementar les relacions exteriors, de manera que «Ramon Aramon formà part del buró de la Unió Acadèmica Internacional entre 1959 i 1968 i en va ser vicepresident entre 1963 i 1968» p. 160.

Corresponent a aquesta nova situació calia reformar els estatuts, que «no havien estat modificats ni tan sols durant el període republicà» (p. 191). Els nous, aprovats internament el 23 de febrer de 1968, establien que el mandat dels presidents de les seccions seria indefinit, els del consell permanent de l'IEC, que llavors es creava, temporals, excepte «el secretari general, Aramon, un càrrec que era definit, contràriament com a perpetu, com a vitalici» (p. 192). D'acord amb aquests nous estatuts, aquell any mateix, concretament el 15 de novembre de 1968, es creà una quarta secció, la Secció de Filosofia i Ciències Socials.

Poc després de ser aprovats els nous estatuts, aquests «van ser lliurats personalment al president de la Diputació» (p. 194). Amb aquest acte s'iniciava un període de «Dotze llargs anys de negociacions per al reconeixement oficial», perquè l'IEC «no podia renunciar a cercar algun tipus d'entesa i intentar recuperar l'antic estatge» (p. 198). De fet la problemàtica era doble; d'una banda interna, pel fet que si bé un reconeixement oficial podria possibilitar la recuperació de la Casa de Convalescència i l'obtenció de nous recursos, com creia Ramon d'Abadal, que és qui conduïa les gestions en aquest sentit, hom temia que això comportés una pèrdua de sobirania de l'IEC i la vinculació a un règim polític no desitjat. D'altra banda, les negociacions múltiples per al reconeixement oficial de l'IEC, que havia de fer el govern central puix que la Diputació no tenia competència en aquest sentit, tampoc arribaren a bon port en vida del dictador Franco. Fou finalment en el període de la Transició, el 26 de novembre de 1976 quan se signa el reial decret de reconeixement de l'IEC: «Havien passat trenta-cinc anys de la reconstrucció de l'IEC el 1942 i tretze des de les converses iniciades el 1964 per Ramon d'Abadal, Miquel Batllori i altres membres a Madrid i a Barcelona per tal de normalitzar la situació de la màxima institució acadèmica catalana» (p. 223).

La darrera part d'aquesta història «3. Vers la normalitat en democràcia i autonomia, 1978-1989», explica amb la mateixa precisió l'adaptació de l'Institut a un període de normalitat institucional i política. La veritat és que aquesta adaptació no fou fàcil, per motius externs i interns a la Institució. Així, i pel que fa a la qüestió econòmica «Arran del reconeixement oficial, la situació econòmica de l'Institut no va ser folgada automàticament» (p. 228). D'altra banda, «Les obres de reforma de la Casa de Convalescència acabaren l'estiu de 1982» i seguidament «La Diputació de Barcelona es desatengué molt aviat de les seves responsabilitats envers l'Institut tot considerant que la Generalitat se n'encarregaria» (p. 229). Però calia reformar internament l'IEC i redefinir el seu paper en la nova situació, perquè bona part dels polítics de Catalunya tenien poca confiança en la institució «malgrat reconèixer-ne un valor emblemàtic» (p. 237). El 1982 entrà com a president Enric Casassas, amb el qual «l'IEC va prendre un rumb decididament dirigit vers la modernització» (p. 240). En aquest sentit era imprescindible de disposar d'uns estatuts nous que permetessin aquest procés, sobretot possibilitant l'entrada de membres nous, i també d'impulsar les activitats programades. També s'havia de replantejar les relacions amb les

altres institucions existents com la universitat, el CSIC i sobretot amb la Biblioteca de Catalunya; i amb les que anava creant la Generalitat, com ara la CIRIT. És a dir calia perfilar «Quin hauria de ser el paper de l'Institut als anys vuitanta dins d'una organització de la recerca científica a Catalunya» (p. 253). Tota la història interna i externa d'aquest període complicat i difícil, és explicada també amb detall i precisió, fins a arribar a l'aprovació dels nous estatuts i del reglament annex el 1988, d'acord amb els quals Ramon Aramon, que llavors tenia 81 anys, «rebia la categoria de secretari general honorari» (p. 321). De fet, «la reforma de 1988 no va ser una revolució sinó la consecució dels canvis iniciats el 1968 i projectats amb més força el 1977» (p. 343).

Com es diu a la “Cloenda”, amb aquesta fita s'acaba aquesta història de l'IEC, entre altres raons pel fet que «El període posterior a 1989, ja no és, ara com ara, història sinó actualitat viva» (p. 345). Per part nostra només ens resta reiterar que es tracta d'una obra laboriosa però reeixida; no era fàcil d'explicar amb detall aquesta veritable odissea, però creiem que els autors se n'han sortit bé. És possible que d'acord amb la informació que vagi apareixent es puguin explicar millor alguns fets que s'hi exposen, com per exemple, amb la que ha aportat Josep Massot i Muntaner.¹

En qualsevol cas, crec que s'han acomplert els propòsits inicials tal com són descrits en la presentació: «El nostre estudi parteix d'una base empírica, heurística, que amb un esforç de ponderació històrica i d'equanimitat vol oferir una monografia sobre una corporació d'alta cultura catalana que considerem que ha tingut un paper cabdal en la configuració de la cultura catalana contemporània» (vol. I, p. 9).

Com en el primer volum, en aquest també s'inclou un capítol d'Annexos que conté la relació de premis i els documents més importants per a la història de l'IEC en aquest període.